

Wprowadzenie

Introduction

W niniejszym numerze „Educatio Nova” znajduje się wiele wartościowych tekstów, które w większości koncentrują się wokół problematyki szeroko pojętego oceniania i ewaluacji, czyli systematycznego procesu analizowania, zbierania i wartościowania danych w celu poprawy i doskonalenia prowadzonych działań. Cenne jest to, że udało się zgromadzić w tym tomie autorów pochodzących z różnych krajów, którzy dzielą się własnymi spostrzeżeniami na temat tych istotnych kategorii.

Wśród tekstów, które dotyczą systemu szkolnictwa polskiego, znajdują się takie, które stanowią przyczynek do refleksji nad rozwojem i rolą szkolnictwa wyższego w innych częściach świata, np. Afryce (Andrianasy Angelo Djistera *Ewolucja i wyzwania szkolnictwa wyższego na Madagaskarze*). Okazuje się, że proces umasowienia szkolnictwa wyższego wpłynął negatywnie na jakość kształcenia nie tylko na tym kontynencie, jest to bowiem zjawisko, z którym zmagają się również szkolnictwo wyższe w Polsce.

Niezwykle istotny problem podjął Keiji Sato w artykule *Wprowadzenie działań reformatorskich dotyczących edukacji w zakresie przedmiotów humanistycznych dla studentów stomatologii na przykładzie badań własnych na Uniwersytecie Nauk Medycznych Hokkaido*. Autor zwrócił uwagę na ogólnoswiatową tendencję obniżania się poziomu edukacji humanistycznej na kierunkach medycznych, co wynika ich z niewystarczającego dostosowania do zmieniających się potrzeb i oczekiwań społecznych.

Nowa ustawa o nauce i szkolnictwie wyższym, zwana skrótowo Ustawą 2.0, stawia uczelnie przed różnego rodzaju wyzwaniami i zagrożeniami, dokonując modyfikacji kultury akademickiej w wielu obszarach. Bez wątplenia posiada zalety, ale niestety zawiera też wady. Badania, praktyki i koncepcje ewaluacji w szkolnictwie, refleksyjne wartościowania działań edukacyjnych to coś więcej niż parametryzacja, akredytacja czy zwykła kontrola – to także określenie dynamiki rozwoju naukowego zarówno osób, jak i całych uczelni. Sądzę, że można działania ewaluacyjne określić mianem stymulatora wyzwań rozwojowych, przed jakimi stoi polski system edukacyjny na poziomie szkolnictwa wyższego. Jednakże próby zamiennego traktowania pojęć ewaluacji i parametryzacji należy traktować jako niewłaściwe.

Rozpocznijmy od artykułów, które skupiają się właśnie wokół zagadnienia ewaluacji. Nieco przekorny tytuł nosi tekst Marii Groenwald *O wybranych aspektach (nie)trafności „ewaluacji” reformowanego szkolnictwa wyższego*. Autorka podjęła w nim analizę celności i sensowności „ewaluacji” reformowanego szkolnictwa wyższego. Wykorzystała w tym celu koncepcję unitarnej trafności Samuela Messicka, co pozwoliło na pokazanie potencjalnych skutków wprowadzania na uczelnię pomiaru jakości, do których należą m.in. instrumentalizacja i dyscyplinowanie naukowców oraz ich uprzedmiotowienie, a także rozrastanie się przestrzeni uczelnianego pozoru.

W artykule *Poza granice parametryzacji* Leszek Korporowicz utrzymuje, iż istnieje pilna potrzeba przywołania elementarnej wiedzy oraz charakterystyki możliwych funkcji i relacji z innymi badaniami o charakterze diagnostycznym, które z ewaluacją nie powinny być mylone. W tekście przedstawiono podstawowe kryteria mało eksponowanej w literaturze i praktyce badawczej społecznej racjonalności ewaluacji, która z trudem mieści się w wizji parametryzacji zaproponowanej w reformie systemu nauki i szkolnictwa wyższego, niesłusznie kojarzonej z promocją i aplikacją badań ewaluacyjnych.

Specyfikę rozwiązań niemieckich zawierających odniesienia do polskich realiów znajdzie czytelnik w szkicu zatytułowanym *Pomiędzy ewaluacją i akredytacją. Polska percepcja niemieckich doświadczeń w kontekście polityk publicznych*. Krzysztof Szewior podjął w nim udaną próbę prezentacji kluczowych aspektów odnoszących się do ewaluacji i akredytacji w niemieckim szkolnictwie wyższym, jakie ujawniły się w okresie wdrażania procedur akredytacyjnych i budowania ogólnokrajowego systemu nadzoru.

Kolejny ważny i potrzebny artykuł nosi tytuł *Działania pozorne w ewaluacji w obszarze szkolnictwa wyższego*. Sylwia Jaskuła demaskuje w nim czynności, którym niesłusznie przypisuje się funkcje ewaluacyjne. Należą do nich takie metody diagnostyczne, jak: pomiar, parametryzacja, akredytacja, audyt czy ocena. Tym

samym ewaluacja traci społeczne zaufanie i przyjmuje formę działań pozornych, a więc takich, które wbrew założeniom nie realizują zakładanych celów ani nie spełniają założonych i określonych jej tożsamością funkcji, choć przebiegają zgodnie z przyjętymi przez zleceniodawców procedurami.

Justyna Nowotniak z kolei w tekście *Ukryte programy ewaluacji edukacyjnej* dowodzi, że instytucjonalny system edukacji w Polsce „dryfuje po oceanie problematycznych zjawisk i procesów składających się na (bez)ład społeczny”.

Celem szkicu zatytułowanego *Ewaluacja jakościowa w konsensualnym kształceniu humanistycznym* jest przedstawienie koncepcji ewaluacji jako kluczowego elementu konsensualnego kształcenia humanistycznego. Magdalena Stoch swoją uwagę skupiła na definicji i funkcjach ewaluacji, jej obiektach, rodzaju gromadzonych informacji, kryteriach oceny, a także na tym, komu ewaluacja ma służyć, na czym ma polegać, jakie metody czy narzędzie badawcze należy zastosować oraz kto jest odpowiedzialny za jej przebieg.

Potocznie ocena i ocenianie mają charakter wartościujący, wiążą się bowiem z wyrażaniem negatywnej bądź pozytywnej opinii. W szkole (na każdym jej szczeblu) ocenie podlega nie tylko uczeń, lecz także nauczyciel – jego praca z młodym człowiekiem. Nic dziwnego zatem, że kwestia ta jest wciąż aktualna i budzi niekiedy rozliczne kontrowersje. To sprawia, że z olbrzymim zainteresowaniem sięgamy po wciąż nowe spostrzeżenia dotyczące tych zagadnień.

Celem artykułu Ewy Szkudlarek-Śmiechowicz *Ocenianie w szkole wyższej w świetle tekstów prawn-administracyjnych* jest próba odpowiedzi na pytanie o miejsce oceny dydaktycznej w systemie edukacji akademickiej oraz przyczyny trudności związanych z włączeniem nowych praktyk oceniania do dydaktyki akademickiej. Szczegółowa analiza leksykalno-semantyczna i tekstowa dotyczy tu trzech terminów specjalistycznych: *oceny* (wiedzy, umiejętności, kompetencji), *weryfikacji* (efektów uczenia się) oraz *walidacji* (kwalifikacji).

Czemu służy ocenianie na uczelni – o celach i cechach oceniania z perspektywy studentów to opracowanie, w którym Bernadeta Niesporek-Szamburska przedstawiła rozważania związane z funkcjami oceniania w uczelni wyższej. Badania sondażowe przeprowadzone wśród studentów dowiodły, że młodzi adepci nauki potrafią docenić mierzalność oceniania sumującego (np. egzaminów testowych), ale też zgłaszają postulaty, by wyposażyć weryfikację w cechy oceniania kształtującego, wspierającego ich uczenie się.

Artykuł Ilony Feld-Knapp i Alessy Weimann *Instrumenty refleksji. Tworzenie instrumentów służących refleksji w kontekście kształcenia uniwersyteckiego oraz ich funkcje* dotyczy instrumentów (chodzi o arkusz oceny zawierający kryteria skutecznej prezentacji oraz arkusz obserwacji zajęć) służących refleksji oraz ich efektywnemu wykorzystaniu w kontekście kształcenia uniwersyteckiego.

Iwona Morawska wyszła ze słusznego założenia, że w teorii i praktyce edukacyjnej stosunkowo niewiele miejsca poświęca się w badaniach nad ocenianiem aspektom komunikacyjnym, aksjologicznym i formacyjnym tego procesu, a także relacjom personalnym, jakie z nim są lub mogą być związane, a dotyczą nauczycieli i uczniów. Sądząc, że to właśnie one powinny być dowartościowane, autorka w tekście *Ocenianie w szkole jako komunikacja interakcyjna* zaprezentowała przykładowe strategie oceniania rozumianego jako komunikacja interakcyjna, której głównym celem jest wspieranie i stymulowanie rozwoju ucznia w ramach niestandardowych praktyk oceniania, jakie może stosować nauczyciel.

Znaczenie umiejętności pisania zostało podkreślone w szkicu *Ocenianie umiejętności pisania dłuższych wypowiedzi*. Aleksandra Araszkiewicz zwróciła uwagę również na różnicę między stopniem a oceną oraz wskazała – co niezwykle cenne – na potrzebę brania odpowiedzialności za własną naukę przez młodzież.

Vadym Kobylchenko w artykule *Kształtowanie poczucia własnej wartości u dzieci w wieku przedszkolnym* przeanalizował cechy, czynniki i uwarunkowania kształtowania poczucia własnej wartości u dzieci w wieku przedszkolnym.

Natalyya Babych i Kateryna Tychyna w opracowaniu *Kształtowanie adekwatnej samooceny studentów jako warunek rozwoju zawodowego logopedy* zwróciły uwagę, iż nowoczesna edukacja wymaga nowego podejścia do uczenia się oraz oceniania. Szczególnie ważną kompetencją przyszłych logopedów jest zaś umiejętność dokonywania samooceny posiadanej wiedzy i umiejętności.

Na rolę empatii w wartościowaniu i ocenianiu oraz uwarunkowania, które jej sprzyjają, wskazuje Barbara Myrdzik w artykule *O kształtowaniu umiejętności wartościowania nie tylko w procesie edukacji polonistycznej*.

Aneta Grodecka natomiast w tekście *O lekturze intuicyjnej w dobie neuronauki* rozważa różnice pomiędzy „przeżywaniem” a „doświadczeniem”. Odwołując się do koncepcji dydaktycznych (m.in. Kazimierza Wóycickiego, Bronisława Poletura, Wincentego Okonia, Stanisława Bortnowskiego, Anny Janus-Sitarz) oraz wyników eksperymentu związanego z intuicyjnym odbiorem wiersza, autorka zaproponowała strategię lektury intuicyjnej opartej na fenomenologii, neuronauce i własnej praktyce nauczycielskiej.

Z kolei niskie umiejętności czytania i pisania wśród nastolatków oraz niezadowalający status kształcenia nauczycieli na Węgrzech opisał Ildikó Szabó w sprawozdaniu *Umiejętność czytania i pisania na Węgrzech – krótki raport na podstawie wyników przeprowadzonych projektów*. Okazuje się, że aby tę sytuację zmienić, potrzebne są nie tylko zasadnicze przekształcenia w szkolnictwie podstawowym i średnim, lecz przede wszystkim przeobrażenia w kształceniu nauczycieli.

Jakub Wróblewski w artykule *Ewaluacja użyteczna. „Standardy ewaluacji” jako narzędzie wsparcia realizowanych badań* omówił kluczowe zapisy ze standardów ewaluacji, które powstały 2008 r., zapowiadając ich rekonstrukcję. Pozwoli to „na nowo ożywić ewaluację i przypomnieć o jej ważnej społecznej misji, która opiera się na założeniu, że proces ewaluacji generuje nie tylko potencjał wiedzy, lecz także wyzwała refleksję, nową jakość relacji, a więc może wpływać na zmianę zachowań i postaw”.

Kludia Bednárová-Gibová
Przekład Przemysław Łozowski

UMCS